

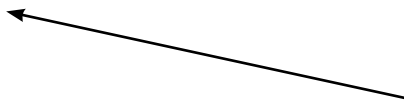
Problem med alkohol, narkotika, läkemedel eller dopning?

Så funkar vården

Innehållsförteckning

- 4. Riskbruk
- 4. Beroende, missbruk eller skadligt bruk
- 5. Dopning
- 5. Läkemedelsberoende
- 6. Behandling
- 7. Hälso- och sjukvården
- 8. Kommunen
- 10. Frivilligorganisationer
- 11. Information om alternativ behandling
- 11. Försäkringskassan
- 12–13. Socialtjänsten stöttar dig
- 14. Vårdplan och individuell plan
- 14. Samordnad individuell plan (SIP)
- 15. Rätt till din information
- 15. Sekretess
- 16. Anmälningsskyldighet angående barn
- 17. Tvångsvård
- 17. Beslut om LVM
- 19. Tolk
- 19. Stödperson
- 19. Homosexuell, bisexuell och/eller transperson (HBT)
- 20. Är du hotad?
- 21. Öppenvård eller heldygnsvård
- 21. Underhållsbehandling vid opiatberoende
- 22. Insatser vid samsjuklighet
- 22. Insatser vid ADHD och missbruk
- 23. Insatser vid läkemedelsberoende
- 23. TUB-mottagningen i Stockholms län
- 23. Insatser vid dopning
- 24. Är du gravid?
- 25. Du som står nära en person med missbruks- eller beroendeproblematik
- 25. Barns rätt som anhöriga
- 26–27. Hjälp till självhjälp
- 28–31. Frivilligorganisationer
- 32–33. Några begrepp
- 34. Referenspersoner

**Behöver du akut hjälp?
Ring 112 eller ta dig till
närmaste akutmottagning.**

Hej, det här kan du
vänta dig när du är myndig

Den här boken handlar om vård för missbruk eller beroende av alkohol, läkemedel, dopningsmedel eller andra narkotika. Du eller någon som står dig nära kan behöva hjälp.

Läs exempelvis om hur man kan bedöma bruket och vad som händer vid önskemål om stöd och behandling. Generellt fungerar den vård som erbjuds och de flesta klarar av att komma ur sitt missbruk eller beroende.

- Vill du inte läsa hela skriften? Läs bara de gula avsnitten.

Riskbruk

Riskbruk är ett bruk av alkohol som inte utvecklats till beroende men där det finns risk för skador – framför allt psykiska och sociala men ibland kroppsliga. Generellt är mer än 14 glas per vecka för män och 9 för kvinnor ett riskbruk.

Även färre antal glas kan orsaka skador, till exempel cancer. Om du är gravid ska du inte dricka alkohol alls. När det gäller narkotika (som är kriminaliserat) pratar man inte om riskbruk utan bara om missbruk eller beroende.

Beroende, missbruk eller skadligt bruk

Beroende betyder att bruket upptar hela livet och det är troligt att du kommer att lida av abstinens när drogen försvinner. Beroende på drog kan abstinens ta sig uttryck i bland annat ångest, darrhänthet, frossa eller illamående. Missbruk eller skadligt bruk innebär att ett beroende ännu inte uppstått men den kroppsliga, psykiska eller sociala påverkan är stor. Beroende och missbruk kan finnas samtidigt.

Dopning

Med dopning menas missbruk av bland annat hormonpreparat med avsikt att öka musklernas styrka och volym. Till dopningsmedel hör anabola androgena steroider, testosteron, tillväxthormon och andra kemiska substanser med liknande effekter såsom prestationshöjande amfetaminliknande medel som Efedrin.

Läkemedelsberoende

Ett läkemedelsberoende gör att du känner sug efter själva läkemedlet och får abstinens utan det. Man behöver inte längre läkemedlet för de symtom som det skrevs ut för – man tar medlet för att det ger stimulans, välbehag eller tillfredsställelse.

Behandling

Hur man ordnar med abstinensbehandling (avgiftning) kan skilja mellan olika lands-ting. Det kan vara inom specialiserad be-roendevård, allmänpsykiatri eller primär-vård. Remitteras du till specialistvård (t.ex. beroendevård) ska du få kontakt med den vården inom 90 dagar (vårdgaranti).

Du har rätt att välja vart läkaren ska skicka remissen (vårdval) men då gäller inte vårdgarantins tidsgränser. Du kan också söka direkt till specialistvården utan att först kontakta primärvården. Det kallas egenremiss.

Vid svåra eller livshotande tillstånd kan du som patient ha rätt till en förnyad medi-cinsk bedömning.

Landstingets beroendevård erbjuder heldygns-vård om du behöver medicinska insatser för att bryta ett omfattande missbruk eller beroende.

Hälsa- och sjukvården

Flera landsting har länkar till egetest och rådgivning på sina hemsidor.

På **www.1177.se** hittar du kontaktuppgifter och information för ditt landsting. Du kan också ringa 1177 och fråga vart du ska vända dig.

Din vårdcentral kan hjälpa dig med att komma fram till hur allvarliga dina problem är när det gäller alkohol och i viss mån andra droger. Vårdcentralen kan också hjälpa till med öppenvård – främst avseende alkoholmissbruk.

När du söker kontakt med vårdcentralen har du rätt att få prata med någon samma dag och med en läkare inom en vecka.

Vårdcentralens läkare kan remittera dig till abstinens- eller beroendevård. Vid akut abstinens har du rätt till omedelbar vård.

Kommunen

Kommunerna erbjuder stöd till personer med missbruksproblem. Insatserna kan variera mellan olika kommuner. På kommunernas hemsidor finns det oftast en rubrik som heter ”Stöd, omsorg, hjälp” eller liknande. Här brukar man kunna hitta kontaktuppgifter till kommunens missbruksvård. Kommunens växel kan också hjälpa dig.

En del kommuner erbjuder öppenvård i form av samtal med vårdpersonal. Dit kan du vända dig utan utförd utredning och beslut enligt socialtjänstlagen.

Socialtjänstlagen (SoL) gäller när du söker hjälp hos kommunen. Enligt SoL har man rätt till stöd för sitt uppehälle och sin ”livsföring i övrigt” när man inte själv kan reda ut sin situation eller få hjälp av någon annan. Det kan bland annat handla om behandlings- och stödinsatser.

Rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen grundar sig på ditt behov och din situation. Biståndet får inte villkoras med en motprestation, till exempel urinprov. Det gäller både försörjnings- och behandlingsinsatser.

Frivilligorganisationer

För många kan den hjälp som ges genom internetbaserad självhjälp eller självhjälpgrupper och kamratstöd som frivilligorganisationer vara till god hjälp. Andra behöver professionell hjälp. Tips på det hittar du i slutet av boken.

Lokala frivilligorganisationer har ofta en bra bild av hur den lokala missbruks- och beroendevården fungerar och kan hjälpa dig att ta kontakt. Många av medlemmarna har egen erfarenhet och kan bistå med råd och stöd.

Vissa organisationer bedriver också självhjälpgrupper och kamratstöd. Sist i den här skriften hittar du kontaktuppgifter till några sådana organisationer.

Information om alternativ behandling

Du har alltid rätt att få information om olika typer av behandlingar för ditt tillstånd, till exempel olika terapiformer. När det finns flera alternativ och kostnaden är rimlig så ska landstinget eller kommunen låta dig välja om behandlingen passar ditt behov.

Försäkringskassan

Är du sjukskriven så ansvarar försäkringskassan för att samordna de medicinska, sociala eller arbetslivsinriktade åtgärder som du behöver för att komma tillbaka till arbete. Sjukpenning *kan* du få om du genomgår en medicinsk behandling eller rehabilitering som är godkänd av läkare.

Socialtjänsten stöttar dig

När du vänder dig till socialtjänsten för att få stöd så kallas det att du gör en ansökan. Det kan ske med ett enkelt samtal. När en socialsekreterare tar emot en ansökan är han/hon skyldig att inleda en utredning. Beslut ska fattas inom rimlig tid.

Utredningen kan innebära samtal och intervjuer vid ett eller flera tillfällen. Det är så för att socialtjänsten ska få en bra helhetsbild av din situation och dina behov innan beslut fattas.

Om du inte är nöjd med beslutet så kan du överklaga till förvaltningsrätten inom tre veckor efter att du har fått beslutet.

Överklagandet sker skriftligt och lämnas till din socialtjänst som i sin tur lämnar det vidare till förvaltningsrätten.

Om du behöver hjälp med att skriva ditt överklagande så är socialtjänsten skyldig att hjälpa dig.

Ibland kan socialtjänsten ändra sitt beslut direkt utan att överklagandet lämnas till förvaltningsrätten.

På Socialstyrelsens hemsida finns information om försörjningsstöd och dina rättigheter i kontakten med socialtjänsten:

- www.socialstyrelsen.se/ekonomiskt-bistand/forsorjningsstod
- www.socialstyrelsen.se/klagapasocialtjansten

Ta vara på
dina rättigheter.

Vårdplan och Individuell plan

Det är viktigt att du är delaktig i planeringen av din vård. Planeringen kallas för vårdplan och ska ske med ditt deltagande. Om du godkänner kontakt mellan myndigheterna så är kommunen och landstinget skyldiga att samarbeta med andra vårdgivare som du har kontakt med.

Samordnad individuell plan (SIP)

Om du behöver insatser från både socialtjänst samt hälso- och sjukvård så ska de tillsammans upprätta en individuell plan. Det står i socialtjänstlagen samt hälso- och sjukvårdslagen. Du ska ha godkänt att de samverkar.

Rätt till din information

Du har rätt att ta del av dokumentation som handlar om dig oavsett vilken vårdgivare du har kontakt med. Det sker genom att du får läsa på plats eller att du får ta hem kopior.

Frivilliga organisationer lyder inte under sekretesslagstiftningen. Däremot följer de ofta olika interna riktlinjer eller annan praxis.

Sekretess

Alla som jobbar inom missbruks- och beroendevården har sekretess. Det betyder att endast den personal som har ansvar för dig har rätt att läsa dina handlingar. De får inte lämna ut information om dig.

Personalen måste fråga dig om lov först om de bedömer att de behöver diskutera med en annan organisation. Vissa undantag finns som livshotande tillstånd, misstanke om allvarliga brott eller att barn far illa.

Anmälningsskyldighet angående barn

Alla som jobbar inom missbruks- och beroendevården är skyldiga att vara uppmärksamma på hur barn har det. Sekretessen bryts vid misstanke om att barn far illa och personalen är skyldiga att anmäla till dem inom socialtjänsten som utreder barns situation.

Tvångsvård

Lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) reglerar förutsättningarna för tvångsvård på grund av missbruk eller beroende. Lagen används bara när det är risk för att man inte överlever och/eller utgör en allvarlig fara för sig själv eller omgivningen. Frivillighet ska provas först. Tvångsvård syftar till att motivera till frivillig vård och får pågå i högst sex månader.

Beslut om LVM

LVM-vård beslutas av förvaltningsrätten efter att socialtjänsten har ansökt. Läkarintyg ska bifogas där det framkommer att ovanstående gäller. Andra myndigheter som exempelvis sjukvården är skyldiga att anmäla till socialtjänsten om någon är i behov av vård enligt LVM.

Tolk

I kontakt med sjukvård och myndigheter har du alltid rätt till information och förklaringar på ett språk som du förstår. Om du inte kan svenska så bra eller hör dåligt så har du rätt till tolk.

Vill du läsa om rättigheter och möjligheter på andra språk? På Socialstyrelsens hemsida finns skrifter på somaliska, ryska, engelska och arabiska: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2008>

Stödperson

Du kan alltid ta med en person som du litar på i kontakten med vård och myndigheter. Ingen får neka dig den rätten.

Homosexuell, bisexuell och/eller transperson (HBT)
Du som är hbt-person kanske är orolig för vårdpersonalens bemötande. RFSL (Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter) kan ge råd och stöd inför kontakten med vården. Du hittar kontaktuppgifter i slutet av skriften.

Är du hotad?

Är du utsatt för hot så kan du vända dig till Skatteverket för att få en ”sekretessmarkering”. Det betyder att ingen får lämna ut dina adressuppgifter utan tillstånd och säkerhetskontroll. Däremot betyder det inte att du får skyddad identitet; vänd dig till polisen om du är utsatt för mycket allvarliga hot och behöver sådant skydd.

För att få sekretessmarkering är det bra om du har någon form av intyg som bekräftar hotsituationen. Det kan du få från till exempel polis eller socialtjänst.

Behandling och rehabilitering

Öppenvård eller heldygnsvård

Det finns inga enkla svar på vilken sorts behandling som passar just dig. För de allra flesta fungerar det bäst att få hjälp i öppenvård. Då är man kvar hemma i sin vanliga miljö. En annan vårdform är heldygnsvård. Det betyder att man vistas dygnet runt på till exempel ett behandlingshem.

Underhållsbehandling vid opiatberoende

Läkemedel för underhållsbehandling får bara skrivas ut av läkare som är specialister inom psykiatri och som jobbar vid en sjukvårdsinrättning som bedriver hälso- och sjukvård. Du ska vara minst tjugo år och ha ett dokumenterat opiatberoende sedan minst ett år.

Underhållsbehandling bör kombineras med andra insatser som samtal, sysselsättning och bostad. Det sker i samarbete med kommunens socialtjänst.

Insatser vid samsjuklighet

Samsjuklighet innebär att man har ytterligare ett problem som kräver professionell hjälp vid sidan av sitt beroende. För bäst resultat bör du få hjälp med båda problemen samtidigt.

Det betyder ofta att du har kontakt med både kommunen och landstinget. Enligt lagen ska de samarbeta och tillsammans med dig skriva en så kallad samordnad individuell plan (SIP). I en sådan syns tydligt planeringen av din vård och vem som gör vad.

Insatser vid ADHD och missbruk

ADHD är en engelsk förkortning som betyder Attention Deficit Hyperactivity Disorder. En person med ADHD kan ha problem med bland annat rastlöshet och stresskänslighet.

Diagnosen får man efter utredning inom psykiatrin. För den som både har ADHD och missbruk kan behandlingen vara en kombination av läkemedel och andra insatser.

Insatser vid läkemedelsberoende

Insatser vid läkemedelsberoende erbjuds både inom primärvård och på specialiserade enheter för missbruk/beroende. En läkare minskar sakta mängden läkemedel som man är beroende av.

TUB-mottagningen i Stockholms län

TUB-mottagningen erbjuder hjälp och stöd till dig som är läkemedelsberoende. Man vänder sig i första hand till patienter inom Stockholms läns landsting men efter remiss från din läkare tar man emot patienter från hela landet.

Insatser vid dopning

Din vårdcentral eller närmaste beroendemottagning kan hjälpa dig att komma ur ett dopningsmissbruk.

Är du gravid?

Om du är gravid så behöver du snabbt sluta använda substanser som är skadliga för ditt barn. Var ärlig i kontakten med mödravården så att de kan samarbeta med andra vårdgivare för dig och ditt barns bästa.

Är du under substitutionsbehandling så bör du tala om för din läkare att du är gravid.

Du som står nära en person med missbruks- eller beroendeproblematik

Att vara nära en person som missbrukar alkohol eller andra droger påverkar livet på många sätt. Därför är det viktigt med stöd för egen del till både vuxna och barn som står nära en person med missbruks- eller beroendeproblem.

Flera kommuner och frivilligorganisationer erbjuder stödgrupper för vuxna anhöriga och barn. Kontakta kommunens socialtjänst för information om stöd i din närhet.

Barns rätt som anhöriga

Enligt hälso- och sjukvårdslagen har ditt barn rätt att få information, råd och stöd när du eller den andre föräldern är svårt sjuk, avlider, missbrukar alkohol eller andra droger. Informationen som ditt barn får ska anpassas efter barnets ålder och mognad.

Hjälp till självhjälp

www.alkoholprofilen.se

Här kan du göra ett självtest och få veta mera om din alkoholkonsumtion.

www.escreen.se

Testa dina alkohol- och drogvanor. Sidan ger möjlighet att följa vanor över tid och ger förslag på åtgärder.

www.alkoholhjalpen.se

Möjlighet till självtest och egenbehandling. Sidan vänder sig också till dig som är bekymrad för någon annan.

Alkohollinjen

Rådgivare med olika yrken svarar på tel. 020-84 44 48. Även anhöriga kan ringa för råd och stöd. Samtalen anpassas efter problemens svårighetsgrad.

IOGT-NTO:s alkoholrådgivning

Hjälplinjen vänder sig både till dig med problem eller dig som närstående. Rådgivningen är öppen alla vardagar klockan 08:00–16:00. Tel. 020-80 80 80. Du kan också maila till alkoholradgivning@iogt.se

www.cannabishjalpen.se

Sidan fungerar på motsvarande sätt som alkoholhjalpen.

www.hasselahelpline.se

Självtester vid cannabisrökning som ger en uppfattning om hur ditt bruk har påverkat dig. Sidan informerar om sätt att komma i kontakt med Hassela helpline.

RFHL och läkemedelsberoende

Några av RFHL:s (Rättigheter, Frigörelse, Hälsa, Likabehandling) lokalavdelningar ger råd och stöd vid läkemedelsberoende. Följande telefonnummer gäller:

- *Göteborg* 031-82 51 91 eller 031-82 15 64
- *Jönköping* 036-19 07 76
- *Luleå* 0732-70 84 67, 0727-09 40 30
- *Stockholm* 08-545 560 60
- *Uppsala* 018-12 44 22

Dopningsjouren

Rikstäckande telefonrådgivning där du kan vara anonym. Ring jouren på tel. 020-54 69 87 måndag till fredag klockan 10–12 och 13–16. Du kan också fråga anonymt på www.dopningsjouren.se

Frivilligorganisationer

AA – Anonyma Alkoholister

Tala med en nykter alkoholist. Bemannat alla dagar klockan 11–13 och 18–20. Tel. 08-720 38 42, www.aa.se

AHA – Anhöriga hjälper anhöriga

En ideell, religiöst och partipolitiskt obunden organisation som riktar sig till alla som står nära en anhörig som missbrukar alkohol, droger, narkotika eller är spelberoende. Tel. 013-12 36 47, www.aha-forening.org

Attention

Riksförbundet Attention är en intresseorganisation för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) såsom ADHD, Aspergers syndrom, Tourettes syndrom, språkstörningar och OCD. Tel: 08-120 488 00, <http://www.attention-riks.se/>

Dianova

Internationellt nätverk av icke vinstdrivande medlemsorganisationer som sörjer för sociala program, förebyggande och behandling av missbruk, utbildning och arbete med ungdomar. Tel. 08-462 92 12, www.dianovasverige.org

FMN – Föräldraföreningen mot narkotika

En ideell, religiöst och partipolitiskt obunden nätverksorganisation vars huvudsakliga verksamhet i första hand riktar sig till anhöriga – föräldrar, syskon och kamrater. Tel. 08-642 06 50, www.fmn.se

IOGT-NTO

Finns i hela Sverige med lokala verksamheter med bl a kamratstöd, sociala företag och olika föreningsaktiviteter för dig som har eller har haft ett missbruk/beroende eller bara är intresserad av social verksamhet. Tel. 020-80 80 80, <http://iogt.se/nara-dig/kamratstod/>

Kamratföreningen Länken

Kamratföreningen hjälper människor med alkoholproblem. Hitta din närmaste förening på tel. 0322-453 32, www.lankenskamratforbund.se

KRIS – Kriminellas Revansch I Samhället

Ideell förening där före detta kriminella och missbrukare hjälper varandra tillbaka in i samhället. Tel. 08-642 00 06, www.kris.a.se

KSAN – Kvinnoorganisationernas Samarbetsråd i Alkohol- och Narkotikafrågor

De svenska kvinnoorganisationernas samarbetsorgan för frågor som rör alkohol, narkotika och beroendeframkallande läkemedel. KSAN arbetar främst med förebyggande verksamhet, målgruppen är flickor och kvinnor i alla åldrar. Tel. 08-10 10 41, www.ksan.se

LP-verksamheten

Verksamhetsidén är att med den kristna tron som grund förebygga och avhjälpa drog- och alkoholmissbruk genom fältarbete, ungdomsverksamhet, lokala kontaktcentrum och behandlingshem som erbjuder en andlig, medicinsk och social behandling. Tel: 08-619 25 10, www.lp-verksamheten.nu/

NA – Anonyma Narkomaner

Förening av män och kvinnor för vilka droger blivit ett allvarligt problem. Möts regelbundet för att hjälpa varandra att förbli drogfria och för att hitta ett nytt sätt att leva utan droger. Tel. 0771-13 80 00, www.nasverige.org

Rainbow Sweden

Sammanlutning av självständiga klientorganisationer som arbetar för att minska missbruk, kriminalitet och social utslagning. Tel. 08-668 41 20, www.rainbowsweden.com

RFHL – Riksförbundet för Rättigheter, Frigörelse, Hälsa och Likabehandling

Kontakta dem om du tror att du är beroende och inte vet vart du ska vända dig. Du är också välkommen om du får problem i mötet med beroendevården eller socialtjänsten. Tel. 08-545 560 60, www.rfhl.se

RFSL – Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter

Tel. 08-501 629 00, www.rfsl.se

RSMH – Riksförbundet för Social och Mental Hälsa

Arbetar för att människor med psykisk ohälsa ska få goda förutsättningar i att komma tillbaka till ett gott liv. Tel. 08-120 080 40, www.rsmh.se

Svenska Brukarföreningen

Ideell organisation som stödjer narkotikaanvändare av lagliga och illegala preparat som har eller vill ha underhållsbehandling för sitt opiatberoende eller andra droger. Tel. 08-208 070, www.svenskabrukarforeningen.se

Svenskabrukarföreningen Anhöriga Riks

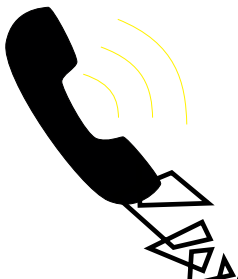
Förening för anhöriga till drogberoende. De vill att alla med opiat/opiodberoende ska få metadon eller subutex om de vill. Ordförande Annika Rosengren 0765-75 44 27, www.svenskabrukarforeningen.se/anhoriga

Svenska kyrkan

Jourhavande präst erbjuder akut samtalsstöd anonymt på telefon nummer 112. För dig som står nära en person med missbruks- eller beroendeproblem erbjuder Svenska kyrkan både gruppverksamhet och enskilda samtal på flera platser i landet. www.svenskakyrkan.se

Verdandi

Arbetar för social rättvisa mot alkohol- och drogmissbruk. De jobbar med kamratstöd, lokala träffpunkter i bostadsområden och socialpolitisk opinionsbildning. Alla har erfarenheter, kunskaper och resurser som kan frigöras och tas tillvara. Alla människor behövs. Tel. 08-642 28 80, www.verdandi.se

Några begrepp

Det finns en mängd utredningshjälpmedel och behandlingsinsatser som professionella använder för att få en god uppfattning om dina problem. Här är några som kan vara bra att känna till.

ASI (Addiction Severity Index)

Utrednings- och uppföljningsmetod som bygger på en personlig intervju som grund för planering av behandlingsinsatser. Intervjun innehåller frågor inom sju livsområden. I metoden ingår också en uppföljningsintervju för att följa upp resultatet.

ADAD (Adolescent Drug Abuse Diagnosis)

Variant av ASI som är specialutformad för ungdomar och unga vuxna.

DOK

Uppföljningssystem som bygger på ett antal intervjuer. DOK används för att följa upp hur vården har upplevts och hur den fungerat.

AUDIT och DUDIT (Alcohol/Drug Use Disorders Identification Test)

Två likartade kortformulär som används för screening av alkohol- respektive narkotikabruk.

MI (Motivational Interviewing)

Samtalsteknik som används för att framkalla och stärka motivation till förändring.

HAP (Haschavvänjningsprogrammet)

Behandlingsteknik som är specialanpassad för cannabissmissbrukare.

ÅP (Återfallsprevention)

Behandlingsmetod för att förebygga återfall efter en beteendeförändring. Metoden har sin utgångspunkt i KBT (se förklaring nedan).

Psykodynamisk terapi

Fokuserar på att reda ut bakomliggande orsaker till ett beteende. En terapeut hjälper till med att se och bryta omedvetna mönster.

KBT (Kognitiv beteendeterapi)

Terapi med KBT-inriktning bygger på att förändra ditt handlingsmönster. Du jobbar intensivt med att ändra tanke- och beteendemönster.

12-stepsbehandling eller Minnesotamodellen

Behandlingarna bygger på Anonyma Alkoholisters verksamhet och rörelsens tolv steg. Avsikten är att man ska fortsätta att delta på AA:s eller NA:s möten även efter genomförd behandling.

Referenspersoner

Bodil Augustsson, kvalitetssamordnare, Beroendekliniken, Östra sjukhuset Göteborg.

Christina Anderson, bitr. forskare, Socialmedicin, Göteborgs universitet.

Håkan Blom, Länkens Kamratförbund.

Bengt Eriksson, FoU-strateg, Skaraborgs Kommunalförbunds FoU.

Claudia Fahlke, professor, Psykologiska Institutionen, Göteborgs universitet.

Georg Fischer, utvecklingsledare, Fyrbodals Kommunalförbund.

Torbjörn Forkby, forskare, FoU Väst.

Kathy Gyhleston, verksamhetsutvecklare IOGT-NTO.

Leena Haraké, kanslichef, KSAN.

Louise Hammar, KSAN.

Mikael Malm, avdelningen för vård och omsorg, SKL.

Ann Gerd Melin, verksamhetschef, Beroendekliniken, Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

Fredrik Spak, forskare, Socialmedicin, Göteborgs universitet.

Karina Stein, vårdenhetschef, Avd 369, Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

Cecilia Strandlund, processledare, Kunskap till praktik, Jönköpings län.

Camilla Svenonius, informatör, RFHL.

Peter Hagberg, processledare, Kunskap till praktik, Skåne län.

Cecilia Löfgren, processledare, Kunskap till praktik, Stockholms län.

Ylva Lindblom, förbundsjurist, Sveriges Kommuner och Landsting.

Upplysningar om innehållet

Text: Katarina Thunander, processledare Västra Götaland på uppdrag av Gunborg Brännström, projektchef Kunskap till praktik, SKL.

Grafisk form: Sandra Hvarfner, Kunskap till praktik.

Tryck: LTAB Linköpings Tryckeri AB, juni 2013.

Andra utgåvan.

Beställ broschyren hos kunskaptillpraktik@skl.se.

Skriv leveransadress och hur många du vill ha.

Den är gratis.

Du är inte ensam

Under sitt liv hamnar många i riskbruk, missbruk eller beroende. Att söka vård är ofta ett stort steg. Då är det bra att veta lite om hur vården fungerar. Den här skriften är inte heltäckande men kan vara en hjälp på vägen.

